

PROF. DR. ŞÜKRÜ ELÇİN HAYATI VE ESERLERİ

The Life and Works of Prof. Dr. Şükrü Elçin
Ouvrages et biographie de Prof. Dr. Şükrü Elçin

Dr. Gülin Ögüt EKER*

Çelenklioğlu ailesine mensup olan Şükrü ELÇİN, 6 Kasım 1912'de Florina'da doğdu. 1820'lere kadar nüfusun çoğunluğunu Türklerin oluşturduğu, Manastır Vilâyetine bağlı bir Osmanlı kasabası olan Florina, Balkan Harbi'nde Yunanlıların eline geçmiştir. Ev hanımı olan annesi Ayşe Hanım, Karaman'dan Rume- li'ye yerleşen askerlerden Küçük Hâfız Bey sülâlesindedir. Anne Elçin'in babası, Hafız Raşid Efendi ile amcası Hafız Ahmed Efendi, medresede tefsir ve hadis okutmuş din adamlarıdır. Soy ağaçları Anadolu Oğuzlarına dayanan babası Murat Bey, Germiyan/Kütahya'dan gelip timar sahibi olarak Florina'ya yerleşen asker kökenli Çelenklioğlu ailesine mensuptur. Rüstiye tahsili gören baba Elçin, bir müddet memuriyet yapmış; İttihad ve Terakki Cemiyeti'nin Florina şubesi kurucuları arasında yer almış; daha sonraları da çiftçilikle uğraşmıştır.

Osmanlı Devleti'nin temel esaslarından hoşgörü ilkesinin bir göstergesi olarak, Rum, Ermeni, Bulgar kiracı ve çalışanlarıyla yekpâre bir çiftliğin mimarı ve estetik örneği Türk konağında dünyaya gelen Şükrü ELÇİN, Florina'da, Yunan baskı ve huzursuzluğuyla hatıralardaki silinmez yerini alan çocukluk dönemi geçirir. Bulgar çeteciler tarafından kulakları kesilerek işkence gören büyük dedesi Talha Bey'in ve yaşanan benzer olayların şiir estetiğiyle birleştirildiği "Bana Bir Resim Getirdiler" adlı kitabı, acı ve

ızdıraplarıyla unutulmaz kılınan çocukluk günlerinin tanığıdır.

Balkanlarda hissettirilen kültürel ve milli kimliği yok etme amacına yönelik maddî/manevî baskılar, Lozan Antlaşmasından sonra, mübadele hareketiyle yüreğin bir parçası Balkanlarda bırakılarak yön değiştirmiştir. Mübadele anlaşması çerçevesinde, Balkanlarda yaşadığı topraklardan Türkiye'ye getirilen Türkler içinde, Elçin ailesi de vardır. Aile, önce Manisa'nın Kula kasabasına; daha sonra da Turgutlu'da iskân edilir. Maddî-manevî baskıların ardından farklı bir mekânda kurulan yeni hayat düzeni, bilinçli bir eğitim politikası izlemede kararlı olan Elçin Ailesinin, oğul Elçin'i ilkökula yazdırmalarıyla eyleme geçirilir. İlkokulu Turgutlu'da; ortaokulu Manisa'da; liseyi İzmir'de yatılı olarak okuyan genç Elçin'in düşünce yapısını etkileyerek yaşam tarzı olarak benimseyeceği felsefenin temelleri bu dönemde oluşturulur. Hem ders hem de fikir hocaları olan Kuva-yı Milliye kahramanlarından Esat Çınar ve Necmeddin Halil'in yol göstericiliği sonunda delikanlı Elçin, 1935 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'ne girerek, Mehmet Kaplan, Abdülkadir Karahan gibi arkadaşları; Fuad Köprülü, Ali Nihat Tarlan, Reşit Rahmeti Arat, Ahmet Caferoğlu hocalarıyla beraber edebiyat adı verilen büyüklü dünyanın bir ömür sürecek akademik ve estetik serüvenine başlar.

* Hacettepe Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Türk Halkbilimi Anabilim Dalı Öğretim Görevlisi

Türk kültürü ve edebiyatına gönlünü kaptıran genç edebiyat öğretmeni Elçin'in, lise yıllarında Yeni Asır Gazetesi'nde nazım-nesir eserlerinin yayımlanmasıyla hayat bulan bu sevdaya, Sivas ve Denizli liselerinde yaptığı edebiyat öğretmenliği kâfi gelmeyince, doktora yapmak üzere Ankara'ya gelir. Ankara Erkek Teknik Öğretmen Okulu'nda edebiyat öğretmenliği yaparken, gönlündeki edebiyat ateşini körükleyecek 'doktora' fırsatını yakalar. Batı sistem ve metodolojisini tanıyarak 'bilgi ve görgüsünü artırmak' gayesiyle iki yıllığına gittiği Paris'te, Sorbon Üniversitesi'nde Andre Varagnac'm folklor derslerini takip ederken Bibliotheque Nationale'deki yazmaları fişleyerek dünyanın en geniş külliyyatına sahip kütüphanesini tanıma ve tarama fırsatı bulur. Fuad Köprülü'nün "İlmi, nesiller tamamlar." düsturundan hareket eden araştırmacı Elçin'in, Türk Halkbilimi'nin 'Kültür Bilimi' olma yolundaki çalışmalarında, 1949 yılı ayrı bir önem taşımaktadır. Köprülü'ye takdim ettiği "Kerem ile Ash" adlı lisans tezini 1949'da Milli Eğitim Basımevi'nde yayımlatan Elçin, aynı yıl, "Kitâbi/Mensur, Realist Halk Hikâyeleri" adlı teziyle 'doktora'sını tamamlar; 1962 yılında da "Anadolu Köy Orta Oyunları" adlı araştırmasıyla 'doçent' unvanını alır.

Batı bilim dünyasını ve metodolojisini tanıyan bir Türk bilim adamı olarak, Milli Eğitim Bakanlığı merkez teşkilâtında şube müdürlüğü görevindeyken, ülkenin en önemli fikir ve sanat adamlarını biraraya getirerek seri eser yayımlama projesinde yer alır. Çeşitli sebeplerle durdurulan bu projeden sonra, Ankara Atatürk Lisesi, Maarif Koleji ve Gazi Eğitim Enstitüsü'nde görev alır; yazılı basın hayatına da Gazi Eğitim dergisiyle devam eder.

Hacettepe Üniversitesi Rektörü İhsan Doğramacı'nın daveti üzerine, 1964 yılında Hacettepe kadrosuna giren hoca Elçin'in, Türkçe Kompozisyon dersleriyle

başlayan üniversite döneminde, 'profesör' unvanını aldığı 1969 yılında, Sosyal ve İdari Bilimler Fakültesi'ne bağlı Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü kurması, akademik hayatındaki en önemli kilometre taşıdır. Türk dili, edebiyatı ve halkbiliminin gelecekteki duayenleri Âmil Çelebioğlu, Turgut Günay, Nevin Önberk, Dursun Yıldırım, Umay Günay, Tulga Ocak, Sadedik Kemâl Tural, Ahmet Bican Ercilâsun, Bilge Ercilâsun, Talat Tekin, 'Hocaların hocası' Şükrü Elçin'in kuruculuğunu yaptığı Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nün ilk asistan ve hocalarıdır.

Mensubu olduğu üniversite tarafından, 1971-72 yılları arasında bilimsel araştırmalar yapmak üzere Londra'ya gönderilen hoca Elçin, "Ali Ufki ve Mecmua-i Sâz ü Söz" adlı eserini de bu dönemde tamamlar. Bilimsel araştırma, sempozyum, panel, konferans gibi etkinlikler için Fransa, İngiltere, Avusturya, Danimarka, Yunanistan, Irak, Kırım ve Doğu Türkistan'da bulunan 'Hocaların hocası Elçin', 13 Temmuz 1982 tarihinde kuruculuğunu yaptığı bölümden emekli olmuştur. Bu süre zarfında Hacettepe ve Gazi Üniversitesi'nde doktora dersleri de veren Elçin, daha sonra Hacettepe Üniversitesinin Türk Dili Dersleri Genel Koordinatörlüğü'nde görev almış ve 1992 yılında bu görevinden ayrılmıştır. 1973 yılında başladığı Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü'ndeki başkanlık ve 1983 yılında getirildiği Atatürk Yüksek Kurulu Üyeliği görevini ise hâlâ sürdürmektedir.

Aktif bilimsel araştırma ve görevlerle 90 yıllık bir döneme damgasını vuran Şükrü Elçin'in 29 kitabı, 230'a yakın makalesi, 5 yurtdışı 9 yurtiçi bildirisi, 60 tanıtma ve haber yazısı, 50 şiir ve nesir çalışması bulunmaktadır¹. Şükrü Elçin'in kitapları şunlardır:

1. *Şâir Bozuntuları* (Niyazi Hicran [Damla] ile birlikte), Hâfız Matbaası, İzmir, 1932.

2. *Yirmidört /Şiirler/,* Kültür Basımevi, İstanbul, 1944.
3. *Hikâyeler* (Ali Gündüz [Akıncı] ile birlikte) /Antoloji/, MEB Köy Kitaplığı: 6, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul, 1949.
4. *Kerem ile Aslı Hikâyesi /Araştırma/,* Millî Eğitim Basımevi, Ankara, 1949.
..... Akçağ Yayınları, Ankara, 2000.
5. *Delî Dumrul* (Turhan Oğuzkan ile birlikte), Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1964.
..... (Turhan Oğuzkan ile birlikte), II. baskı /Resimli/, M.S.B. Tekel Okuma-Yazma ve Genel Kültür Eğitimi, Yardımcı Okuma Kitapları Serisi: 35, İstanbul 1964.
6. *Anadolu Köy Orta Oyunları* (Köy Tiyatrosu), Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, seri IV, sayı A.1, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1964.
..... (II. baskı) Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, seri IV, sayı A.1, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1977.
..... (III. baskı) Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, seri IV, sayı A.1, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1991.
7. *Türk Bilmeceleeri,* Devlet Kitapları, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul, 1970.
..... (II. baskı), Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları: 557, Kültür Eserleri Dizisi: 31, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1983.
..... (gözden geçirilmiş ilâveli III. baskı), Kültür Bakanlığı Yayınları: 1031, Mas Matbaası, Ankara, 1989.
8. *Çocuklarımıza Şiirler /Antoloji/,* Türk Kadınları Kültür Derneği Yayını, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1974.
..... Kültür Bakanlığı Yayınları: 360, Çocuk Kitapları Serisi: 29, İstanbul 1980.
..... (II. baskı), Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları: 360, Çocuk Kitapları Dizisi: 29, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1986.
9. *Ali Ufkî, Hayatı ve Mecmûa-i Sâz ü Söz /Tıpkı basım/,* Kültür Bakanlığı Musiki Eserleri: 1, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul, 1976.
10. *Halk Edebiyatı* (Eğitim Enstitüleri II. Sınıf), Hacettepe Vakıfları Kuruluşları Teksis Limited Şti. Basımevi, Ankara, 1977.
11. *Halk Edebiyatı Araştırmaları,* Kültür Bakanlığı Millî Folklor Araştırma Dairesi Yayınları: 24, Halk Edebiyatı Dizisi: 3, DSİ Basım ve Foto-Film İşletme Müdürlüğü Matbaası, Ankara, 1977.
..... (II. baskı), 1. cilt, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları: 905, Kültür Eserleri Dizisi: 120, Mas Matbaacılık, Ankara, 1988.
..... (II. baskı), 2. cilt, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları: 1004, Kültür Eserleri Dizisi: 120, Mas Matbaacılık, Ankara, 1988.
..... 1, Akçağ Yayınları, Ankara, 1997.
..... 2, Akçağ Yayınları, Ankara, 1997.
12. *Türkçülük ve Milliyetçilik,* Türk Kadınları Kültür Derneği Yayını, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1978.
13. *Adalara Destanlar /Şiirler/,* Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1978.
..... (yeni şiirlerle genişletilmiş II. baskı), Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1983.
14. *Halk Edebiyatına Giriş,* Kültür Bakanlığı Yayınları: 365, Türk Halk Kültürü Eserleri Dizisi: 10, Emel Matbaacılık Sanayi, Ankara, 1981.
..... (6. baskı), Akçağ Yayınları, Ankara, 2000.
15. *Ölümünün Yirmibeşinci Yılında Yahya Kemal Beyatlı* (Muhtar Tefikoğlu ve Sadık Kemal Tural ile birlikte), Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları: 53, seri III, sayı A.14, Aşım Matbaası, Ankara, 1983.
16. *Gevherî Divânı /İnceleme, Metin,*

Dizin, Bibliyografya/, Kültür ve Turizm Bakanlığı Millî Folklor Araştırma Dairesi Yayınları: 56, Halk Edebiyatı Dizisi: 9, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1984.

17. *Şiirle Selâm /Antoloji/,* Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları: 59, seri IV, sayı A.15, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1984.

..... (II. baskı), Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları: 59, seri IV, sayı A.15, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1986.

18. *Folklor ve Halk Edebiyatının Millî Birliğin Oluşmasındaki Rolü,* Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1986.

19. *Gevherî,* Kültür Bakanlığı Yayınları: 821, Türk Büyükleri Dizisi: 49, Aslımlar Matbaası, Ankara, 1987.

20. *Yeni Türk Nesli Antolojisi* (Muh-tar Tefkikoğlu ile birlikte), Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Kültür Eserleri Dizisi: 97, Ankara, 1987.

21. *Âşık Ömer,* Kültür Bakanlığı Yayınları: 826, Türk Büyükleri Dizisi: 54, Gaye Matbaası, Ankara, 1987.

22. *Akdeniz ve Cezayir'de Türk Halk Şairleri,* Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları: 78, seri IV, sayı: A.23, Sevinç Matbaası, Ankara, 1988.

23. *Halk Şiiri Antolojisi,* Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları: 1008, Gençlik ve Halk Kitapları Dizisi: 89, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1988.

24. *Türkiye Türkçesinde Ağutlar,* Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları: 1197, Gençlik ve Halk Kitapları Dizisi: 49, DSİ Matbaası, Ankara, 1990.

25. *Yurt Duyguları /Antoloji/,* Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları: 114, seri IV, sayı A.31, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1990.

26. *Türkiye Türkçesinde Mâniler,* Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları: 115, seri IV, sayı A.32, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1990.

27. *Türk Edebiyatında Tabiat,* Atatürk Yüksek Kurumu, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1992.

28. *Bana Bir Resim Getirdiler,* Akçağ Yayınları, Ankara, 2001.

29. *Hikâye'den Hâtıra'ya,* Akçağ Yayınları, Ankara, t.y.

Türk kültürü araştırmalarına vakfedilen bir ömrün, gönül arkadaşlığında yalnız geçen 45 yılı, "bahtiyar olacağı ve bahtiyar edeceği" insan olan Nebahat Gürsu Hanım'la 1958 yılında bir ömür sürececek birlikteliğe dönüşür. Mutluluğu ve huzuru evliliklerinde yakalayan Nebahat-Şükrü ELÇİN çiftinin, iki çocuğu olur. Babasının izinden giderek, Hacettepe Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun olan kızı Dilek ve Fen Fakültesi Kimya Bölümü'nü bitiren oğlu Murat, kültür bilimci Şükrü ELÇİN'den devraldıkları bayrağı, sahip oldukları sorumluluk ve şuurla geleceğe götürmektedirler.

Türk kültürüne gönlünü ve ömrünü veren; kültür araştırmalarını hayat felsefesi olarak benimseyen Türk kültürünün asırlık çınarı '**Hocaların hocası**' **Şükrü Elçin**'e, yüklendiği sorumluluğu yerine getiren kültür bilimcisi olarak yaptığı araştırmalar, yazdığı eserler ve yetiştirdiği ilim adamları için şükranlarımızı sunuyoruz...

NOTLAR

¹ Şükrü Elçin'in yayınlarıyla ilgili ayrıntılı bilgi için, bu yazının hazırlanmasında da faydalanılan şu eserlere bakılabilir: TURAL, Sadık (1993), "Seksen Yıllık Tarih: Şükrü Elçin Hoca", *Türk Kültürü Araştırmaları- Prof. Dr. Şükrü ELÇİN'e Armağan*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, yıl XXIX/1-2, Ankara, 1993; ÖZARSLAN, Metin (1993), "Prof. Dr. Şükrü Elçin'in Eserlerinin Bibliyografyası", a.g.e.; *Şükrü Elçin Armağanı*, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Armağan Dizisi: 1, Ankara, 1983.